

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทย
The Official Information Act and the Enhancement of Law
Enforcement Effectiveness in Thai Society

ชัคตตริย์ ริยะสวัสดิ์

อนงค์รัก จิระสกุลกิจ

นันทรรัตน์ โชติธำพิพัฒน์

Chacattrai Rayasawath

Anongrak Jirasakulkit

nantharat chotthaphipha

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Lecturer of Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Corresponding E-mail: anongrak.j@nrru.ac.th

รับบทความ: 14 มกราคม 2569; แก้ไขบทความ 17 กุมภาพันธ์ 2569; ตอรับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2569

Received: January 14, 2026; Revised: February 17, 2026; Accepted: February 20, 2026

บทคัดย่อ

การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการสร้างความสงบเรียบร้อย ความเป็นธรรม และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการปกครอง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมไทยยุคดิจิทัล การบังคับใช้กฎหมายมิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นองค์ประกอบสนับสนุนที่สำคัญ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บทบาทและกลไกของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการในการสนับสนุนการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย และ (2) เสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐให้เอื้อต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2.1) การพัฒนามาตรฐานและกลไกการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐเชิงรุกบนฐานดิจิทัล ภาครัฐควรกำหนดมาตรฐานกลางด้านประเภทข้อมูล รูปแบบการนำเสนอ และระยะเวลาในการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงาน บังคับใช้กฎหมาย พร้อมพัฒนาระบบดิจิทัลที่เอื้อต่อการเปิดเผยข้อมูลเชิงรุกอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้าและความไม่พร้อมของระบบข้อมูล อันจะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดความคลุมเครือในการใช้อำนาจ และเสริมสร้างศักยภาพในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐโดยภาคประชาชน 2.2) การจัดตั้งกลไกกำกับดูแลข้อมูลข่าวสารภาครัฐอย่างเป็นระบบและบูรณาการ ควรจัดตั้งกลไกกำกับดูแลเฉพาะด้านข้อมูลข่าวสาร ทำหน้าที่กำหนดแนวทางการตีความข้อยกเว้นให้เป็นมาตรฐานเดียว ติดตามการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกำกับให้เกิดความสมดุลระหว่างหลักความโปร่งใส ความมั่นคงของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล เพื่อยกระดับความน่าเชื่อถือของกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและส่งเสริมธรรมาภิบาลในสังคมไทยยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ข้อมูลข่าวสารของราชการ; การบังคับใช้กฎหมาย; ความโปร่งใส; ธรรมาภิบาลดิจิทัล

Abstract

Effective law enforcement constitutes a fundamental mechanism through which the state maintains social order, ensures justice, and strengthens public trust in governance. However, within the context of Thailand's digital society, the effectiveness of law enforcement can no longer rely solely on statutory authority. Rather, it increasingly depends on transparency, accountability, and citizens' access to public information as essential supporting conditions. This article pursues two primary objectives: (1) to examine the role and causal mechanisms of Thailand's Official Information Act in enhancing the effectiveness of law enforcement, and (2) to propose policy and practical approaches for improving governmental information disclosure systems in ways that facilitate high-quality law enforcement. From a policy perspective, the first priority concerns the development of proactive digital standards and mechanisms for public information disclosure. Government agencies should establish unified criteria regarding data categories, presentation formats, and disclosure timelines for law enforcement-related information, alongside integrated digital platforms that support systematic proactive disclosure. Such reforms would address delays and fragmentation in existing information systems, thereby increasing transparency, reducing ambiguity in the exercise of administrative discretion, and strengthening the capacity of citizens to monitor governmental performance. The second priority involves establishing a coordinated and institutionalized oversight framework for public information governance. A dedicated supervisory mechanism should be created to standardize interpretations of disclosure exemptions, monitor compliance across relevant agencies, and ensure an appropriate balance between transparency, national security, and personal data protection. This integrated governance structure would enhance the credibility of law enforcement processes while promoting sustainable digital-era governance in Thailand.

Keywords: Official Information; Law Enforcement; Transparency; Digital Governance

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านของสังคมไทยเข้าสู่สังคมดิจิทัลได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อบทบาท หน้าที่ และรูปแบบการดำเนินงานของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย รัฐในยุคดิจิทัลมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายเท่านั้น หากแต่ต้องปรับบทบาทไปสู่การเป็นองค์กรสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความรวดเร็ว และการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความคาดหวังของประชาชนต่อการทำงานของรัฐจึงเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน (วิชญ์ เครืองาม, 2560) การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพไม่อาจวัดได้จากความเข้มงวดหรือความเด็ดขาดในการใช้อำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาถึงความชอบ

ธรรม (legitimacy) และความยอมรับของประชาชนที่มีต่อการใช้อำนาจนั้นด้วย (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2558) หากกระบวนการบังคับใช้กฎหมายขาดความโปร่งใส ไม่สามารถอธิบายเหตุผลในการตัดสินใจ หรือไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ย่อมนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจ ความขัดแย้ง และการตั้งคำถามต่อความชอบธรรมของอำนาจรัฐในระยะยาว

แนวคิดเรื่องความโปร่งใสและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นความโปร่งใสเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและการทุจริตในภาครัฐ (ประเวศ วะสี, 2557; อริยธรรมาภิบาล, 2559) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจึงไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลแก่ประชาชนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยลดความไม่สมดุลของข้อมูล (information asymmetry) และเพิ่มพลังในการตรวจสอบของสังคม ในบริบทดังกล่าว พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจึงเป็นกฎหมายสำคัญที่ทำหน้าที่รับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐอย่างเป็นทางการ กฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ (บรรศักดิ์ อูวรรณโณ, 2561) กลไกของพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงมีศักยภาพอย่างยิ่งในการสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการลดการใช้อำนาจตามดุลพินิจอย่างไม่เหมาะสม การเพิ่มความชัดเจนของกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ นักวิชาการด้านการบริหารภาครัฐของไทยยังชี้ว่า ในยุคดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและเป็นระบบจะช่วยลดต้นทุนในการตรวจสอบ เพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแล และสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น (ศุภชัย ยาวะประภา, 2562) ดังนั้น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจึงมิได้เป็นเพียงกฎหมายด้านสิทธิในการรับรู้ข้อมูลเท่านั้น หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพของการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล

ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการซึ่งรับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนมาเป็นระยะเวลานาน แต่ในทางปฏิบัติกลับยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ นักวิชาการไทยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในปัญหาสำคัญคือการตีความข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการอ้างเหตุผลด้านความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย หรือประโยชน์สาธารณะโดยขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ส่งผลให้การใช้สิทธิในการขอข้อมูลของประชาชนไม่เกิดผลอย่างแท้จริง (สมยศ เชื้อไทย, 2560) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความล่าช้าในการตอบคำขอข้อมูลข่าวสาร การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายข้อมูลข่าวสาร และการขาดระบบการจัดการข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ (วิชัย วัฒนศุภผล, 2561) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีกฎหมายที่ดีในเชิงหลักการ แต่การบังคับใช้ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถสนับสนุนการบริหารราชการและการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

การบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาดังกล่าวยังมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐมักเป็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหวและถูกจำกัดการเข้าถึง นักวิชาการด้านกฎหมายปกครองชี้ว่า หากไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจำแนกประเภทข้อมูลและกลไกถ่วงดุลที่เหมาะสม การจำกัดการเปิดเผยข้อมูลอาจกลายเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบและบ่อนทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2562) อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ ความไม่พร้อมของระบบดิจิทัลภาครัฐในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งทำให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารยังคง

เป็นไปในลักษณะกระจายกระจาย ขาดความต่อเนื่อง และไม่เอื้อต่อการตรวจสอบเชิงระบบ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2563) นอกจากนี้ การพัฒนารัฐดิจิทัลของไทยยังประสบปัญหาการจัดการข้อมูลที่กระจายกระจาย ขาดมาตรฐานเดียวกัน และไม่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน ทำให้แม้จะมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แต่ก็ยังไม่สามารถสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ (OECD, 2020) ปัญหาด้านโครงสร้างข้อมูลและธรรมาภิบาลดิจิทัลดังกล่าว ส่งผลให้กลไกของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเสริมสร้างประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างที่ควรจะเป็น ยิ่งขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงทั้งสองมิติอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการวิเคราะห์เชิงกลไกว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสามารถส่งผลต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย อย่างไรในบริบทของสังคมไทยยุคดิจิทัล ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล จึงมีความสำคัญเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายข้อมูลข่าวสารธรรมาภิบาลดิจิทัล และการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติของภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจน เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติของภาครัฐในอนาคต

1. แนวคิดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความโปร่งใสกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ทำหน้าที่เป็นกลไกทางกฎหมาย ที่แปลงหลักการเชิงนามธรรมของประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้กลายเป็นสิทธิและหน้าที่ที่สามารถบังคับใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้มีได้เพียงประกาศรับรองสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของรัฐเท่านั้น แต่ยังไม่กำหนดหน้าที่เชิงบังคับให้หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ และต้องจัดให้มีระบบ กระบวนการ และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นทางการ ซึ่งสะท้อนเจตนารมณ์ในการยกระดับความโปร่งใสของการบริหารราชการแผ่นดินอย่างเป็นระบบ (สมยศ เชื้อไทย, 2560; บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2561)

ในมิตินี้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงหลักความโปร่งใส เข้ากับการบริหารราชการแผ่นดิน โดยตรง ผ่านกลไกสำคัญอย่างน้อยสองประการ ได้แก่ (1) กลไกการเปิดเผยข้อมูลเชิงรุก และ (2) กลไกการให้ประชาชนใช้สิทธิร้องขอข้อมูล กลไกดังกล่าวสะท้อนแนวคิดที่ว่า ความโปร่งใสไม่ควรเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อประชาชนเรียกร้องเท่านั้น แต่รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะอย่างสม่ำเสมออันเป็นการเปลี่ยนบทบาทของรัฐจากผู้ครอบครองข้อมูล ไปสู่ผู้ดูแลข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ อย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2559; ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2563) การกำหนดให้ข้อมูลข่าวสารของรัฐเป็นหลักต้องเปิดเผย เว้นแต่กรณีที่มีกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้โดยชัดแจ้ง ยังสะท้อนหลักการสำคัญของแนวคิดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ “การปกปิดเป็นข้อยกเว้น การเปิดเผยเป็นหลัก” หลักการนี้มีบทบาทสำคัญในการจำกัดขอบเขตดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐในการตัดสินใจว่าจะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูล และทำให้การปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลต้องมีเหตุผลรองรับตามกฎหมายที่สามารถตรวจสอบได้ หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในทางรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งมุ่งลดการใช้อำนาจตามอำเภอใจและเสริมสร้างหลักนิติธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2562; สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2558)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงโครงสร้างในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐ โดยกำหนดให้การใช้อำนาจในการไม่เปิดเผยข้อมูลต้องอยู่ภายใต้กลไกตรวจสอบที่ชัดเจน เช่น การอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูล การวินิจฉัยของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ และการตรวจสอบโดยศาลปกครอง กลไกเหล่านี้ช่วยทำให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีใช้สิทธิที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจหรือความสมัครใจของหน่วยงานรัฐ หากแต่เป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถใช้เพื่อท้าทายและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของหลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐในกฎหมายมหาชน (วิษณุ เครืองาม, 2560; บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2561) เมื่อเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวกับประเด็นการบังคับใช้กฎหมาย จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการมีบทบาทสำคัญในการทำให้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายอยู่ภายใต้กรอบของความโปร่งใสและความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ขั้นตอน เหตุผล และผลการบังคับใช้กฎหมาย จะช่วยลดความคลุมเครือของการใช้อำนาจ ลดข้อครหาเรื่องการเลือกปฏิบัติ และเพิ่มความสามารถของประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายในภาพรวม (จำลองลักษณ์ อินทวัน, 2558; ไวกฤษณ์ กุลลาชัย และคณะ, 2562)

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม ระหว่างหลักการสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความโปร่งใส กับการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ กล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้ช่วยเปลี่ยนความโปร่งใสจากอุดมการณ์เชิงนามธรรมให้กลายเป็นกลไกที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐโดยตรง ทั้งในด้านการจำกัดดุลพินิจ การเพิ่มภาระในการอธิบายเหตุผล และการเปิดพื้นที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการกำกับตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความโปร่งใสตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจึงไม่เพียงแต่มีความหมายในเชิงคุ้มครองสิทธิของประชาชนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล โดยช่วยเสริมสร้างความชอบธรรม ความเชื่อมั่น และความยั่งยืนของการใช้อำนาจรัฐในระยะยาว

2. แนวคิดธรรมาภิบาลดิจิทัลและการบริหารข้อมูลภาครัฐ

ในยุคดิจิทัลข้อมูลภาครัฐได้กลายเป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ระดับชาติ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การให้บริการสาธารณะ และการกำกับดูแลสังคม โดยเฉพาะเมื่อการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐต้องอาศัยข้อมูลเป็นพื้นฐาน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566) ในการบริหารข้อมูลภาครัฐจึงไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงการจัดเก็บเอกสารหรือฐานข้อมูลแยกส่วนของแต่ละหน่วยงานได้อีกต่อไป แต่ต้องครอบคลุมถึง การออกแบบระบบข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกัน เข้าถึงได้ ตรวจสอบย้อนกลับได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทุกมิติของการทำงานของรัฐบาล ซึ่งเป้าหมายสำคัญของแนวคิดรัฐบาลดิจิทัลที่ไทยกำลังขับเคลื่อนอยู่ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566)

แนวคิดธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance) จึงได้รับการพัฒนาเพื่อเป็น กรอบการบริหารจัดการข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นให้ทุกหน่วยงานของรัฐมีมาตรฐานการจัดการข้อมูลที่ชัดเจน มีระบบกำกับดูแลที่ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงความปลอดภัยและความโปร่งใสควบคู่กันไป กล่าวคือ ธรรมาภิบาลดิจิทัลไม่ใช่เรื่องของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกำหนดนโยบาย มาตรฐาน และกระบวนการบริหารข้อมูลที่รองรับการปฏิบัติงานของรัฐในเชิงระบบ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566)

ประเทศไทยมี ประกาศคณะกรรมการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เรื่องธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ ที่ออกตามอำนาจของพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติและนิยามคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการข้อมูลภาครัฐอย่างมั่นคง ปลอดภัย และเป็นไปอย่างสอดคล้องระหว่างหน่วยงาน โดยประกาศดังกล่าวเน้นให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มี การบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐเพื่อให้การให้บริการและการอำนวยความสะดวกต่อประชาชนเป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล ซึ่งสะท้อนว่าการจัดการข้อมูลภาครัฐในเชิงธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในรากแก้วของการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล แนวทางธรรมาภิบาลดิจิทัลดังกล่าวรวมถึงการกำหนด มาตรฐานรัฐบาลดิจิทัลว่าด้วยกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (Digital Government Standard Data Governance Framework) ซึ่งพัฒนาโดยสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เพื่อสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐให้สามารถจัดการข้อมูลภายในระบบราชการอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกัน และสามารถเชื่อมโยงหรือแบ่งปันข้อมูลข้ามหน่วยงานได้ ทั้งยังช่วยกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จของการบริหารจัดการข้อมูล (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566)

การจัดทำธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในลักษณะนี้มีความสอดคล้องกับ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการบริหารข้อมูลและการจัดทำบริการแบบดิจิทัล เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว มีมาตรฐาน และมีความปลอดภัย ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการสาธารณะ เมื่อเชื่อมโยงธรรมาภิบาลดิจิทัลเข้ากับ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 จะเห็นได้ว่าธรรมาภิบาลดิจิทัลทำหน้าที่เป็น โครงสร้างพื้นฐานเชิงนโยบายและระบบที่เอื้อให้การเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมายเกิดผลในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ แม้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจะรับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ แต่การเปิดเผยข้อมูลตามสิทธิดังกล่าวจะไม่สามารถเกิดผลได้อย่างเต็มที่หากระบบข้อมูลของภาครัฐไม่มีมาตรฐานร่วมกันหรือไม่สามารถค้นคืนได้อย่างรวดเร็ว (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566) นอกจากนี้ ความพร้อมด้านธรรมาภิบาลข้อมูลยังเกี่ยวเนื่องกับ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ตามที่พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 พยายามผลักดันให้เกิดระบบ Government Data Exchange (GDX) ที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลดิจิทัลซึ่งกันและกันในลักษณะที่ปลอดภัย โดยมีมาตรฐานกลางและกลไกกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการสนับสนุนรัฐบาลดิจิทัลและธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2562)

กล่าวโดยสรุป ธรรมาภิบาลดิจิทัลเป็นกรอบการบริหารเชิงนโยบายที่สำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน และเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความโปร่งใส ถูกต้อง และเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการบังคับใช้กฎหมายและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในสังคมไทยยุคดิจิทัล

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กฎหมายดังกล่าวทำหน้าที่เป็น กลไกสิทธิได้รู้ (Right to Know/Right to Information) ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน และเป็นฐานสำคัญต่อการยกระดับ ความโปร่งใส (transparency) และ ความรับผิดชอบ (accountability) ของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเชื่อมกับสังคมดิจิทัลซึ่งทำให้ข้อมูล เคลื่อนย้าย

รวดเร็ว และสังคมคาดหวังการตรวจสอบได้มากขึ้น เพื่อให้เห็นพัฒนาการองค์ความรู้ในมิติที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถจัดกลุ่มได้อย่างน้อย 3 แนว ได้แก่ (1) งานที่ศึกษาปัญหา/อุปสรรคการบังคับใช้ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ (2) งานที่ศึกษาประเด็นข้อยกเว้น และดุลพินิจในการเปิดเผย/ไม่เปิดเผยข้อมูล และ (3) งานที่เชื่อมโยงกฎหมายข้อมูลข่าวสารกับกลไกตรวจสอบ การกำกับดูแล และผลเชิงประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย/กฎระเบียบ

3.1 ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายข้อมูลข่าวสาร

ในเชิงกฎหมายชี้ว่า แม้ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ ถูกออกแบบให้เป็นกฎหมายเพื่อการเปิดเผย แต่การนำไปใช้จริงยังเผชิญปัญหาหลายระดับตั้งแต่เชิงโครงสร้างไปจนถึงเชิงปฏิบัติการ โดยงานศึกษาที่สะท้อนภาพรวมปัญหาการบังคับใช้ได้ชัด โดยการศึกษาของ ภัค พัฒนเพชร (2556) ที่ศึกษาปัญหาการบังคับใช้ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ และชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวบทเพียงอย่างเดียวหากแต่อยู่ที่การทำงานของระบบราชการที่ยังมีลักษณะสงวนข้อมูล และมีแนวโน้มตีความข้อยกเว้นเพื่อจำกัดการเปิดเผย ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ไม่เต็มที่ และกระทบต่อบทบาทของข้อมูลในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ เมื่อพิจารณาในมุมการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลทำให้เกิดต้นทุนความไม่แน่นอน ในการตรวจสอบการใช้อำนาจและดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เช่น ประชาชนไม่สามารถประเมินเหตุผลของคำสั่งทางปกครอง/การดำเนินการของรัฐได้ครบถ้วน ขาดข้อมูลประกอบการร้องเรียนหรืออุทธรณ์ และทำให้กระบวนการคุ้มครองสิทธิล่าช้าหรือไม่เกิดผลเชิงรูปธรรม ซึ่งท้ายที่สุดสะท้อนกลับมาเป็นความไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายโดยรวม นอกจากนี้ ยังมีช่องว่างเชิงระบบที่ทำให้การบังคับใช้ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ ไม่สามารถสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายสาขาอื่นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น การขาดมาตรการจูงใจ/มาตรการกำกับให้หน่วยงานเปิดเผยเชิงรุก การบริหารจัดการข้อมูลภาครัฐที่ยังไม่เป็นดิจิทัลเต็มรูปแบบ และขีดความสามารถในการคัดแยกข้อมูลระหว่าง ข้อมูลสาธารณะ กับข้อมูลที่กระทบความเป็นส่วนตัว/ความมั่นคงที่ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยการศึกษาของ ธนาชัย สุนทรอนันตชัย ปกรณ์ ปาลวงษ์พานิช และเกษมา สุขนิวัฒน์ชัย (2561) เสนอกรอบวิเคราะห์ด้าน มาตรการทางกฎหมายเพื่อการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากข้อมูลของรัฐ โดยชี้ให้เห็นปัญหาอุปสรรคและช่องว่างของการบังคับใช้ รวมทั้งเสนอแนวทางปฏิรูปมาตรการให้รองรับบริบทเทคโนโลยีและการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลมากขึ้น

สรุปได้ว่า เมื่อรัฐยังจัดการข้อมูลแบบกระจัดกระจายไม่เป็นมาตรฐาน และไม่เปิดเผยเชิงรุก ย่อมทำให้การกำกับตรวจสอบจากสังคม (social oversight) อ่อนแรงลง และทำให้ต้นทุนการตรวจสอบของประชาชนสูงขึ้น ส่งผลต่อทั้งความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ

3.2 ข้อยกเว้น ดุลพินิจ และเส้นแบ่งระหว่างความโปร่งใสกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

ปัญหาที่ถูกอภิปรายมากในวรรณกรรมไทยคือ ข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมาย และบทบาทของดุลพินิจหน่วยงานรัฐในการชั่งน้ำหนักระหว่าง ความโปร่งใส กับ การคุ้มครองประโยชน์อื่น เช่น ความเป็นส่วนตัว ความมั่นคง หรือประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย โดยการศึกษาของ คณธิป ทองรวีวงศ์ (2559) ศึกษาข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลโดยเน้นกรณีข้อมูลส่วนบุคคล และอภิปรายว่า แม้กฎหมายวางหลักการเปิดเผยเป็นหลัก แต่ก็ต้องออกแบบตีความข้อยกเว้นอย่างระมัดระวังเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว พร้อมทั้งชี้ให้เห็นความซับซ้อนในการใช้ดุลพินิจของหน่วยงานรัฐในกรณีข้อมูลที่อาจเปิดเผยได้ บางส่วนต้องตัดทอนก่อนเปิดเผยในทิศทางเดียวกัน โดยการศึกษาของ วรุณี อินทร์มา (2563) วิเคราะห์เหตุผลที่ใช้ประกอบการพิจารณาเปิดเผยไม่เปิดเผย ตามแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผย

ข้อมูลข่าวสาร โดยพบว่าเหตุผลที่นำไปสู่การเปิดเผยทั้งหมด หรือเปิดเผยบางส่วนมักผูกกับ (1) ความเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ (2) ความจำเป็นต่อสิทธิของผู้ร้องขอ และ (3) การเปิดเผยเพื่อความโปร่งใสของการบริหารงาน

พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ กับบริบทดิจิทัลและกฎหมายใหม่ เช่น การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) และแนวคิดสิทธิในยุคดิจิทัล หนึ่งในงานที่สะท้อนการเทียบเคียงและปรับกรอบคิด โดยการศึกษาของ ปีติ เอี่ยมจำรูญลาภ (2566) ที่นำเสนอแนวทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการและอภิปรายการเปรียบเทียบกับกฎหมาย FOIA ของสหรัฐฯ โดยชี้ประเด็นความต่างด้านกลไกกำกับบทลงโทษที่เกี่ยวกับการปกปิดข้อมูล และย้ำว่าการออกแบบระบบกฎหมายควรส่งเสริมสิทธิได้รู้ให้เข้มแข็งขึ้นในทางปฏิบัติ ขณะเดียวกัน หน่วยงานกระบวนการยุติธรรมเองก็มีเอกสารเผยแพร่ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อกฎหมายข้อมูลข่าวสารและคดีปกครองเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูล เช่น เอกสารของสำนักงานศาลปกครองที่รวบรวมสาระและแนวคิดเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีความสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย เพราะทำให้มาตรฐานการพิจารณา (เปิดเผย/ไม่เปิดเผย/เปิดเผยบางส่วน) มีความชัดเจนขึ้น ลดความคลุมเครือในการปฏิบัติของหน่วยงาน และช่วยให้ประชาชนใช้สิทธิได้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม

สรุปได้ว่า พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารฯ มีผลหนุนเสริมการบังคับใช้กฎหมายผ่านการทำให้เหตุผลของรัฐและเอกสารประกอบการใช้อำนาจถูกตรวจสอบได้มากขึ้น โดยเฉพาะกรณีที่มีการตัดสินใจของรัฐกระทบสิทธิของเอกชนโดยตรง (เช่น การสอบคัดเลือก การพิจารณาแข่งขัน คัดเลือก หรือกระบวนการทางปกครอง) อย่างไรก็ดี การขังน้ำหนักระบอบประชาธิปไตยยังเป็นประเด็นท้าทายต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อข้อยกเว้นเกี่ยวพันกับ “การบังคับใช้กฎหมาย” ซึ่งมักถูกหยิบมาเป็นเหตุผลในการปฏิเสธการเปิดเผย การบังคับใช้กฎหมายในยุคดิจิทัล เพราะการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เป็นระบบหรือไม่มีมาตรฐานการตัดทอนอาจกระทบสิทธิส่วนบุคคล ในขณะที่การตีความข้อยกเว้นกว้างเกินไปก็อาจกลายเป็นกลไกปิดข้อมูล จนทำให้การตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายทำได้จำกัด ดังนั้น คุณภาพของการใช้ดุลพินิจจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดว่ากฎหมายข้อมูลข่าวสารจะเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย หรือกลายเป็นเพียงเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์

4. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย

ในมิติของการบังคับใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มิได้มีบทบาทในฐานะ กฎหมายลงโทษ โดยตรง หากแต่ทำหน้าที่เป็น กฎหมายเชิงโครงสร้าง (structural law) ที่สร้างเงื่อนไขแวดล้อมให้กระบวนการใช้อำนาจรัฐดำเนินไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการบังคับใช้กฎหมายโดยอ้อมแต่มิใช่น้อยสำคัญ ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Coglianese (2017) ที่ชี้ว่า ความโปร่งใสเป็นกลไกพื้นฐานในการกำกับดูแลภาครัฐ และช่วยยกระดับคุณภาพของการบังคับใช้กฎหมายผ่านการเพิ่มความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เมื่อพิจารณาในเชิงกลไก สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้เป็นลำดับดังนี้

4.1 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของรัฐ

1. ลดความไม่สมมาตรของข้อมูล (information asymmetry)
2. เพิ่มการกำกับตรวจสอบทางสังคม (social oversight)
3. ลดโอกาสการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ
4. เพิ่มความชอบธรรมของการตัดสินใจทางปกครอง (legitimacy)

5. เพิ่มความสมัครใจในการปฏิบัติตามกฎหมาย (compliance)

6. ยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายโดยรวม

กลไกดังกล่าวสะท้อนว่า การบังคับใช้กฎหมายมิได้เป็นเพียงการใช้อำนาจฝ่ายเดียวของรัฐ หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องอธิบายได้และรับผิดชอบต่อสาธารณะ เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงเหตุผล เอกสารประกอบ และหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ การใช้อำนาจย่อมอยู่ภายใต้การกำกับตรวจสอบของสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและยึดหลักกฎหมายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความโปร่งใสเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการบังคับใช้กฎหมายที่มีคุณภาพ (Coglianese, 2017) ในทางปฏิบัติ การเปิดเผยข้อมูลช่วยลดพื้นที่สีเทาของดุลพินิจ เช่น การอนุญาตทางปกครอง การออกคำสั่ง หรือการพิจารณาเรื่องร้องเรียน เมื่อหลักเกณฑ์และเหตุผลถูกเปิดให้ตรวจสอบได้ โอกาสของการเลือกปฏิบัติ หรือการใช้อำนาจโดยมิชอบย่อมลดลง ขณะเดียวกัน การตัดสินใจของรัฐได้รับการยอมรับมากขึ้นจากผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ส่งผลให้ระดับความเชื่อมั่นต่อระบบกฎหมายเพิ่มสูงขึ้น และนำไปสู่การปฏิบัติตามกฎหมายโดยสมัครใจ มากกว่าการยอมจำนนต่ออำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว (สมชาย แก้วประเสริฐ, 2561; Coglianese, 2017)

4.2 ตัวอย่างเชิงกรณี (Case Illustration)

ตัวอย่างเช่น การเปิดเผยเหตุผลของคำสั่งทางปกครองผ่านเว็บไซต์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานรัฐในเรื่องการอนุญาตก่อสร้างหรือการอนุมัติโครงการ เมื่อประชาชนสามารถตรวจสอบหลักเกณฑ์ และเปรียบเทียบการตัดสินใจในแต่ละกรณีได้ จะเกิดแรงกดดันเชิงบวกต่อเจ้าหน้าที่ให้ใช้มาตรฐานเดียวกัน ลดข้อครหาเรื่อง “สองมาตรฐาน” และทำให้ผู้ยื่นคำขอมีความเข้าใจในผลการพิจารณามากขึ้น แม้ไม่ได้รับอนุญาตก็ยังยอมรับผลได้ง่ายกว่า เพราะเห็นเหตุผลอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ OECD (2019) ที่ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐช่วยเพิ่มความสม่ำเสมอของการบังคับใช้กฎหมายและลดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชน

4.3 การเสริมพลังผ่านกฎหมายดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล กลไกของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการยิ่งทวีความเข้มข้นผ่านพระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 ซึ่งผลักดันให้หน่วยงานรัฐจัดเก็บ เปิดเผย และให้บริการข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ กฎหมายดังกล่าวทำให้การเข้าถึงข้อมูลไม่ขึ้นกับสถานที่หรือเวลาราชการ ลดต้นทุนในการใช้สิทธิของประชาชน และเพิ่มความต่อเนื่องของการกำกับตรวจสอบ เมื่อข้อมูลการบังคับใช้กฎหมายถูกจัดอยู่ในระบบดิจิทัลที่เชื่อมโยงกันได้ระหว่างหน่วยงาน ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ติดตาม ประเมินผล และวิเคราะห์รูปแบบการใช้อำนาจของรัฐได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งช่วยยกระดับการบริหารราชการจากการทำงานแบบแยกส่วนไปสู่การกำกับดูแลเชิงหลักฐาน (evidence-based governance) สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลดิจิทัลของ OECD (2019) และ UNDP (2020)

4.4 ความสมดุลกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การเปิดเผยข้อมูลของรัฐต้องดำเนินไปภายใต้ความสมดุลของสิทธิ โดยเฉพาะภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หลักคิดสำคัญคือ เปิดเผยเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่สมควร กล่าวคือ ข้อมูลเชิงกระบวนการ หลักเกณฑ์ และเหตุผลของการใช้อำนาจควรเปิดเผยอย่างเต็มที่ ขณะที่ข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคลต้องได้รับการปกป้องอย่างเหมาะสม สมดุล

ดังกล่าวทำให้ความโปร่งใสไม่ละเมิดสิทธิ และการคุ้มครองข้อมูลไม่กลายเป็นข้ออ้างในการปิดบังการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลข้อมูลภาครัฐของ OECD (2019)

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงโครงสร้าง ที่ยกระดับการบังคับใช้กฎหมายผ่านห่วงโซ่เหตุผล ได้แก่ (Coglianese, 2017; OECD, 2019; UNDP, 2020)

1. สร้างความโปร่งใส
2. เพิ่มการตรวจสอบทางสังคม
3. ลดการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ
4. เพิ่มความชอบธรรมของรัฐ
5. เสริมความสมัครใจในการปฏิบัติตามกฎหมาย
6. นำไปสู่ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่สูงขึ้น

แผนภาพที่ 1 กลไกเชิงโครงสร้างของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ

เมื่อผนวกกับระบบดิจิทัลของภาครัฐและการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างสมดุล กฎหมายข้อมูลข่าวสารจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือรับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล หากแต่เป็นฐานสำคัญของธรรมาภิบาลยุคดิจิทัล ที่ช่วยยกระดับทั้งความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือของระบบกฎหมายไทยในภาพรวม

สรุปประเด็นสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการทำหน้าที่เป็นกฎหมาย ประกอบด้วย

1. สนับสนุน ที่เสริมสร้างประสิทธิภาพของกฎหมายสาขาอื่น โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐและการบังคับใช้กฎหมายทางปกครอง
2. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายอยู่ภายใต้การตรวจสอบของประชาชนและสังคม ลดลักษณะการใช้อำนาจฝ่ายเดียวของรัฐ
3. การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผล หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ ช่วยลดความคลุมเครือ ลดการเลือกปฏิบัติ และลดโอกาสในการใช้อำนาจโดยมิชอบ
4. การเปิดเผยข้อมูลอย่างเป็นระบบทำหน้าที่เป็นแรงกดดันเชิงบวก ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติงานตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รอบคอบ และเป็นธรรมมากขึ้น
5. ในสังคมไทยยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความสะดวก และความต่อเนื่องในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ลดต้นทุนในการใช้สิทธิของประชาชน

6. ระบบข้อมูลข่าวสารดิจิทัลช่วยให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายมีความเป็นปัจจุบัน เชื่อมโยงกัน และสามารถติดตามหรือประเมินผลการดำเนินงานของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการจึงเป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่ช่วยยกระดับความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือของการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล

บทสรุป

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มิได้เป็นเพียงกฎหมายที่รับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นกฎหมายเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในภาพรวม การบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือพื้นฐานของรัฐในการธำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบของสังคม ความยุติธรรม และความไว้วางใจของประชาชนต่อระบบการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมไทยในยุคดิจิทัล ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายมิได้พึ่งพาอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่เพียงลำพัง หากยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนด้านความเปิดเผย การตรวจสอบได้ และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนควบคู่กันไป บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายสำคัญสองประการ ได้แก่ (1) ศึกษาบทบาทและกระบวนการของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการในฐานะกลไกเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย และ (2) เสนอข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลและสนับสนุนการใช้อำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงนโยบาย ประเด็นสำคัญประการแรกคือ การยกระดับมาตรฐานและระบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐในลักษณะเชิงรุกบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัล โดยภาครัฐควรกำหนดกรอบกลางเกี่ยวกับประเภทของข้อมูล รูปแบบการนำเสนอ และช่วงเวลาในการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย พร้อมทั้งพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลแบบบูรณาการเพื่อรองรับการเผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่องและเป็นเอกภาพ แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาความล่าช้าและความกระจัดกระจายของฐานข้อมูล เพิ่มระดับความชัดเจนในการใช้อำนาจ และเสริมสร้างศักยภาพของภาคประชาชนในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ ประการที่สอง คือ การจัดวางระบบกำกับดูแลข้อมูลข่าวสารภาครัฐอย่างเป็นโครงสร้างเดียวกัน ควรมีกลไกเฉพาะที่รับผิดชอบด้านการกำหนดแนวปฏิบัติในการตีความข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูล การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ และการสร้างดุลยภาพระหว่างหลักความโปร่งใส ความมั่นคงของรัฐ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กลไกดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย และสนับสนุนการพัฒนาธรรมาภิบาลในสังคมไทยยุคดิจิทัลให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

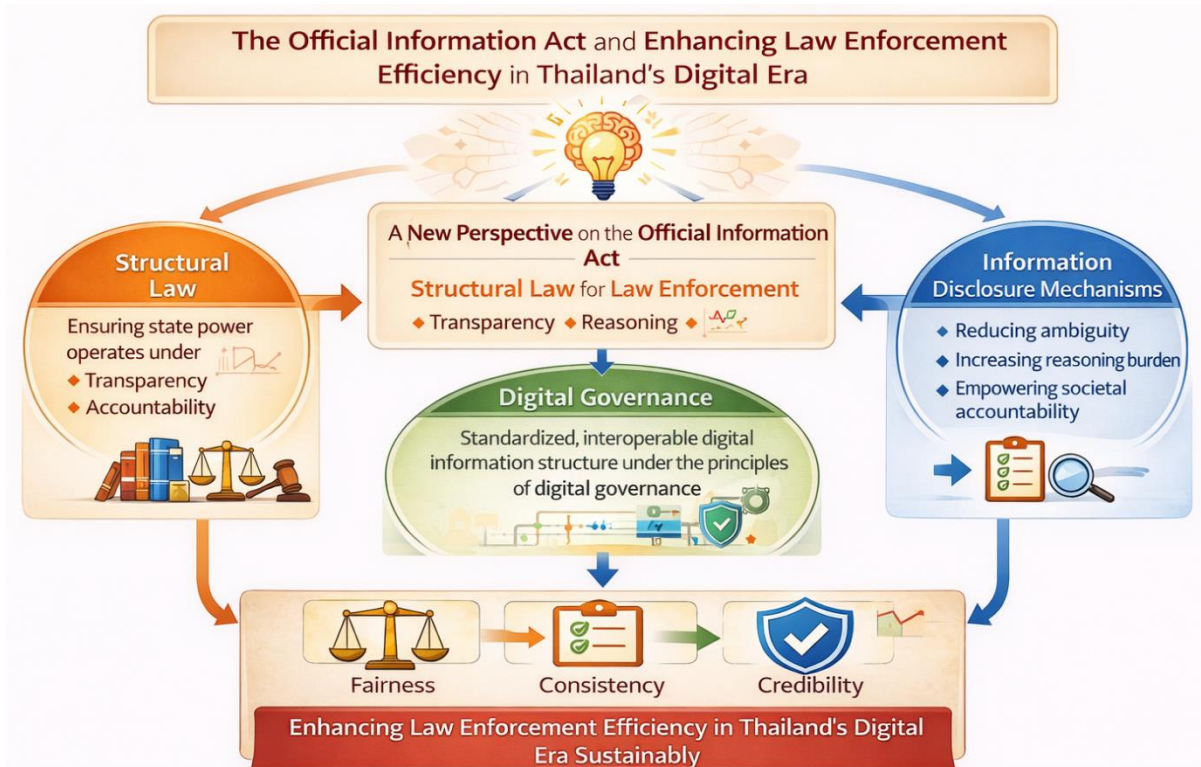
การศึกษาวิจัยเรื่อง พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ดังนี้

ประการแรก ได้เสนอ กรอบการมองพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการในฐานะ กฎหมายเชิงโครงสร้างเพื่อการบังคับใช้กฎหมาย ไม่ใช่เพียงกฎหมายคุ้มครองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลของประชาชนเท่านั้น แต่เป็นกลไกที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพ ความชอบธรรม และประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายสาขาอื่น

ผ่านการทำให้การใช้อำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้ความโปร่งใส การให้เหตุผล และการตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการขยายมิติการศึกษาเดิมที่มักจำกัดอยู่เพียงด้านสิทธิหรือการบริหารข้อมูล

ประการที่สอง ได้พัฒนา ความเชื่อมโยงเชิงแนวคิดระหว่างกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ธรรมาภิบาลดิจิทัล และประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย โดยชี้ให้เห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลจะเกิดผลในเชิงบังคับใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อมีโครงสร้างข้อมูลดิจิทัลที่เป็นมาตรฐาน เชื่อมโยงกัน และอยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาลดิจิทัล องค์ความรู้นี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมที่มักศึกษาแต่ละประเด็นแยกส่วน และยังไม่เชื่อมโยงทั้งสามมิติเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ประการที่สาม ได้เสนอ ข้อค้นพบเชิงกลไกว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายผ่านกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การลดความคลุมเครือของการใช้ดุลพินิจ การเพิ่มภาระในการอธิบายเหตุผลของเจ้าหน้าที่รัฐ และการเสริมพลังการตรวจสอบของสังคม ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มความสม่ำเสมอ ความเป็นธรรม และความน่าเชื่อถือของการบังคับใช้กฎหมาย องค์ความรู้ในมิตินี้ช่วยอธิบายเชิงลึกกว่า เหตุใด และ อย่างไร กฎหมายข้อมูลข่าวสารจึงสามารถยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายได้ สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
กับการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรกำหนด หลักเกณฑ์การตีความข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้แคบลงและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยยึดหลักการเปิดเผยเป็นหลัก การปกปิดเป็นข้อยกเว้น และกำหนดให้หน่วยงานต้องให้

เหตุผลทางกฎหมายอย่างชัดเจนเมื่อปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูล ควบคู่กับการส่งเสริมแนวทาง การเปิดเผย บางส่วนหรือการตัดทอนข้อมูล ก่อนการปฏิเสธทั้งหมด เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างความโปร่งใสกับการ ค้ำครองประโยชน์สาธารณะ และลดปัญหาการปฏิเสธแบบเหมารวม

2. ควรยกระดับระบบข้อมูลภาครัฐให้สอดคล้องกับมาตรฐานธรรมาภิบาลดิจิทัล โดยจัดให้มีการจัด หมวดหมู่ข้อมูล มาตรฐานเมตาดาตา ระบบจัดเก็บและค้นคืนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเชื่อมโยงและ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อมูลกระจัดกระจาย และทำให้การเปิดเผยข้อมูลตาม กฎหมายเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. รัฐควรพัฒนา กลไกการเปิดเผยข้อมูลเชิงรุกในรูปแบบดิจิทัล เช่น ฐานข้อมูลสาธารณะ แดชบอร์ด หรือรายงานผลการบังคับใช้กฎหมายออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตาม ตรวจสอบ และประเมินการใช้ อำนาจรัฐได้อย่างต่อเนื่อง ลดภาระการยื่นคำขอข้อมูลซ้ำซ้อน และเพิ่มความโปร่งใสเชิงระบบ

4. ควรพัฒนาสมรรถนะบุคลากรและสร้างวัฒนธรรม รัฐเปิดเผยเป็นหลักผ่านการอบรมด้านกฎหมาย ข้อมูลข่าวสาร การใช้ดุลพินิจอย่างเหมาะสม และการจัดการข้อมูลดิจิทัล พร้อมทั้งบูรณาการประเด็นการ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารไว้ในระบบกำกับติดตามและตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลเป็นส่วน หนึ่งของมาตรฐานงานราชการ

5. ควรจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ อย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ตัวชี้วัดที่สะท้อนผลลัพธ์จริง เช่น ระยะเวลาการตอบคำขอ อัตราการเปิดเผยข้อมูล และ จำนวนข้ออุทธรณ์ พร้อมการรายงานผลต่อสาธารณะ เพื่อให้กฎหมายข้อมูลข่าวสารสามารถทำหน้าที่ สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายสาขาอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

1. ควรต่อยอดจากการศึกษาเอกสารไปสู่การวิจัยเชิงประจักษ์ เช่น การวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิง คุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ผู้บริหารภาครัฐ และประชาชนผู้ใช้สิทธิ ขอข้อมูลข่าวสาร เพื่อประเมินผลของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้ กฎหมายในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานหรือระดับการปกครอง การศึกษาในอนาคตควร เปรียบเทียบการบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการระหว่างหน่วยงานรัฐประเภทต่าง ๆ หรือ ระหว่างระดับการปกครอง เช่น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสะท้อนความ แตกต่างด้านโครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร และความพร้อมด้านดิจิทัล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเปิดเผย ข้อมูลและการบังคับใช้กฎหมาย

3. ควรบูรณาการมิติธรรมาภิบาลดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ควรเชื่อมโยงการวิเคราะห์ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการกับกฎหมายและนโยบายด้านดิจิทัลที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย ค้ำครองข้อมูลส่วนบุคคล และนโยบายรัฐบาลดิจิทัล เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้อง ความทับซ้อน และ ผลกระทบร่วมกันของกรอบกฎหมายเหล่านี้ต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในสังคมไทยยุค ดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2559). ข้อยกเว้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. *วารสารนิติศาสตร์*, 45(2), 101–128.
- จำลองลักษณ์ อินทวัน. (2558). ความโปร่งใสกับการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ. *วารสารรัฐศาสตร์*, 36(1), 77–99.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2563). *รัฐบาลดิจิทัลและธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนา รัฐบาลดิจิทัล.
- ธนาชัย สุนทรอนันต์ชัย, ปกรณ์ ปาลวงษ์พานิช, และ กษมา สุขนิวัฒน์ชัย. (2561). มาตรการทางกฎหมายเพื่อ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลของรัฐ. *วารสารกฎหมาย*, 48(1), 1–28.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2562). *กฎหมายปกครอง: หลักทั่วไปและการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2561). *กฎหมายมหาชน*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ประเวศ วะสี. (2557). *ธรรมาภิบาลกับการปฏิรูประบอบราชการ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยระบบ สาธารณสุข.
- ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ. (2566). สิทธิได้รู้กับกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ: เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับ FOIA สหรัฐอเมริกา. *วารสารกฎหมายมหาชน*, 22(1), 1–29.
- ภาค พัฒนเพชร. (2556). ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. *วารสารกฎหมายปกครอง*, 13(2), 45–68.
- วฤษฎี อินทร์มา. (2563). แนววินิจฉัยของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูล. *วารสารกฎหมายปกครอง*, 19(3), 33–60.
- วิชัย วัฒนศุภผล. (2561). การจัดการข้อมูลข่าวสารของรัฐกับประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 16(1), 89–112.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2560). *หลักนิติธรรมกับการใช้อำนาจรัฐ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2562). *การบริหารภาครัฐแนวใหม่และการกำกับดูแลกิจการที่ดี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2558). *ความชอบธรรมของการใช้อำนาจรัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สมชาย แก้วประเสริฐ. (2561). ภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ. *วารสาร สังคมศาสตร์*, 20(3), 55–76.
- สมยศ เชื้อไทย. (2560). *พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ: หลักการและปัญหาการบังคับใช้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2559). *ธรรมาภิบาลกับการบริหารราชการไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2540). *พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2562). *พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2562). พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2566). มาตรฐานรัฐบาลดิจิทัลว่าด้วยกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.
- Coglianese, C. (2017). Transparency and the administrative state. In M. Busuioc, M. Lodge, & J. Tomkins (Eds.), *The Oxford handbook of administrative governance* (pp. 475–496). Oxford University Press.
- OECD. (2019). *Digital government review of Thailand: Towards government as a platform*. OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *Digital government review: Transparency and accountability*. OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *Public sector innovation and open government*. OECD Publishing.
- UNDP. (2020). *Digital strategy 2020–2022: Empowered lives, resilient nations*. United Nations Development Programme.
- United Nations Development Programme. (2020). *Digital governance and rule of law*. UNDP.